

Fiskhälsa, förebyggande hälsoarbete och fiskvälfärd

21 november 2023

Karen Erlbacher, Djurinförselenheten
Shabnam Hansen, Djurhälsoenheten

Biosäkerhet

Biosäkerhet handlar om hur du hanterar dina djur och vilka fysiska åtgärder du gör för att minska risken för att sjukdomar introduceras, utvecklas och sprids.

Kunskap gör att du kan arbeta förebyggande och då minska risken för att utsätta både djur och människor för smitta.

Exempel på förebyggande arbete

- Se till att ha bra rutiner när djur, djurprodukter, fordon eller människor kommer till eller lämnar från din anläggning.
- Begränsa antalet kontakter mellan olika anläggningar.
- Se över vilka risker som finns när du ska flytta djur och sätt upp regler utifrån riskerna.
- Var uppmärksam på hur dina djur mår och kontakta veterinär om du misstänker någon smitta.
- Använd bara antibiotika när det verkligen är nödvändigt och alltid enligt en veterinärs ordination.
- Köp helst in djur från anläggningar med känd smittstatus och från så få anläggningar som möjligt. Inköp av djur innebär alltid en smittrisk.
- Ha en plan när du transporterar djur för att undvika smittor.
- Håll nya djur åtskilda från övriga djur när du tar in dem till din anläggning. Du minskar då risken att de för med sig smitta till dina befintliga djur.
- Etc.

Biosäkerhetsplan

Registrerade anläggningar ska ha rutiner för biosäkerhet.

Registrerade och godkända anläggningar ska ha en biosäkerhetsplan.

Exempel på mall för identifiering av risker för smitta och reducerade åtgärder

Risk	Bedömning av risker	Riskreducerande åtgärder
1. Sjukdomsagens/smitta kan ta sig in i anläggningen		
<i>a. introduktion via inkommande djur</i>		
<i>b. introduktion via: .....</i>		
<i>c. introduktion via: .....</i>		
<i>d. introduktion via: .....</i>		
2. Sjukdomsagens/smitta kan spridas inom anläggningen		

Hela exemplet finns på: [Journalföring och biosäkerhetsplan för vattenbruksanläggningar - Jordbruksverket.se](https://www.jordbruksverket.se/journalforing-och-biosakerhetsplan-for-vattenbruksanlaggningar)

Biosäkerhetsplan ska innehålla:

I biosäkerhetsplanen ska särskild hänsyn ha tagits till följande:

- Desinfektionsställen ska installeras på kritiska platser på vattenbruksanläggningen.
- Om följande funktionella enheter finns på samma vattenbruksanläggning ska de hållas åtskilda med lämpliga hygienbarriärer:
  - kläkningsenheter
  - uppfödningenheter
  - bearbetningsenheter
  - leveranscentraler.
- Personalen ska ha tillgång till arbetskläder och arbetsskor som enbart används vid vattenbruksanläggningen och som regelbundet rengörs och desinficeras.
- Utrustning får inte delas mellan vattenbruksanläggningar, men om detta inte går att undvika ska man följa ett lämpligt protokoll för rengöring och desinfektion av utrustningen.
- Besökare på vattenbruksanläggningen ska kontrolleras om de utgör en sjukdomsrisk, och sådana besökare ska:
  - bära skyddskläder och skyddsskor som tillhandahålls på vattenbruksanläggningen, eller
  - rengöra och desinficera medhavda skyddskläder och skyddsskor vid ankomsten till vattenbruksanläggningen och när de lämnar den, om kläderna och skorna inte är engångsartiklar.
- Döda djur ska avlägsnas från alla produktionsenheter med en frekvens som säkerställer att infektionstrycket är minimalt men som är genomförbar med hänsyn till produktionsmetoderna, och de ska bortscaffas i enlighet med reglerna för hur man ska transportera animaliska biprodukter.
- Vattenbruksanläggningens utrustning ska i möjligaste mån rengöras och desinficeras efter varje produktionscykel.
- Om vattenbruksanläggningar tar emot befruktade ägg från andra anläggningar ska äggen, om det är biologiskt genomförbart, desinficeras på lämpligt sätt vid ankomsten, och alla förpackningar ska desinficeras eller bortscaffas på ett sätt som gör att du inte riskerar att sprida smitta.
- Transportörernas journaler över rengöring och desinfektion ska kontrolleras innan de vattenlevande djuren lastas i eller lastas ur på vattenbruksanläggningen.
- Du ska utse en namngiven person som ansvarar för genomförandet av vattenbruksanläggningens biosäkerhetsplan tillsammans med annan personal som rapporterar till den personen när det gäller biosäkerhetsfrågor.

Forts. på Biosäkerhetsplan

Krav på lokaler och utrustning:

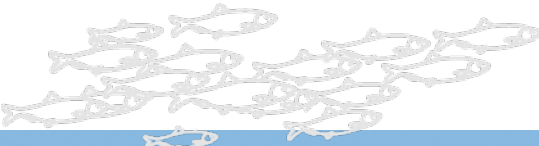
- Lokaler och utrustning är ändamålsenliga, så att risken för introduktion och spridning av sjukdomar minskar till en godtagbar nivå, anpassat utifrån den typ av anläggning det gäller.
- Lokaler och utrustning har tillräcklig kapacitet för arterna, kategorierna och kvantiteten (antal, volym eller vikt) av vattenlevande djur.
- Det ska finnas lämplig utrustning och lämpliga lokaler för att upprätthålla tillfredsställande djurhållningsförhållanden för de vattenbruksdjur som hålls på vattenbruksanläggningen.
- Vattenbruksanläggningen ska erbjuda goda hygieniska förhållanden och möjliggöra god hälsoövervakning.
- Utrustning och lokaler ska i möjligaste mån tillverkas av material som kan rengöras och desinficeras på lämpligt sätt.
- Det ska finnas lämpliga åtgärder för att bekämpa rovdjur, utifrån den risk för sjukdomsspridning som rovdjuren utgör för anläggningen, och utifrån vattenbruksanläggningens miljöbetingade begränsningar.
- Det ska finnas lämplig utrustning för rengöring och desinfektion av lokaler, utrustning och transportmedel.

Mer information hittar du på [Journalföring och biosäkerhetsplan för vattenbruksanläggningar - Jordbruksverket.se](https://jordbruksverket.se/journalforing-och-biosakerhetsplan-for-vattenbruksanlaggningar)

Förutsättningar för förflyttning och införsel av vattenlevande djur

1. **Djurart** som ska förflyttas eller införas – gäller alla levnadsstadier, inklusive ägg, mjölke och könsceller, av fisk*, vattenlevande blötdjur (*Mollusca*), vattenlevande kräftdjur (*Crustacea*).
→ Ingen skillnad mellan avelsmaterial och djur!
2. **Mottaglighet och smittbärande** för olika sjukdomar
3. **Hälsosituationen** i avsändarlandet och mottagarlandet (land/territorium/zon/anläggningskrets)
4. **Användning** av de vattenlevande djuren – vattenbruk, livsmedel, agn m.m.

* som tillhör överklassen *Agnatha* och klasserna *Chondrichthyes*, *Sarcopterygii* och *Actinopterygii*

Förtecknade sjukdomar och sjukdomar med nationella åtgärder

- **Djurart** avgör om de är en förtecknad art eller en art som är mottaglig för sjukdomar för vilka vissa länder (däribland Sverige) har vidtagit nationella åtgärder för
- **Förtecknade arter för förtecknade sjukdomar** - Förteckning över djurarter och grupper av djurarter som utgör en betydande risk för spridning av vissa sjukdomar – förordning 2018/1882*
  - Mottagliga arter i kolumn 3
  - Smittbärande arter i kolumn 4
- **Sjukdomar med nationella åtgärder** – Kommissionens genomförandebeslut 2021/260*
  - Bilaga I – länder, zoner eller anläggningskretsar som är fria från vissa sjukdomar
  - Bilaga II – länder, zoner eller anläggningskretsar som har ett utrotningsprogram för vissa sjukdomar
  - Bilaga III – mottagliga arter

*Se bilaga

Relevanta sjukdomar för Sverige (fisk)

Förtecknade sjukdomar (2021/620)

Sjukdom	kategori	Inland/kust/hela territoriet
EPIZOOTISK HEMATOPOIETISK NEKROS (EHN)	A	Hela territoriet (hela EU)
INFEKTIÖS HEMATOPOIETISK NEKROS (IHN)	C	Hela territoriet
VIRAL HEMORRAGISK SEPTIKEMI (VHS)	C	Hela territoriet
ILA HPRΔ-VIRUS	C	Hela territoriet

Sjukdomar med nationella åtgärder (2021/260)

Sjukdom	Kustzon	Inlandszon
Vårviremi hos karp (SVC)	fri	fri
Infektiös pankreasnekros (IPN)	utrotningsprogram	fri
Renobakterios (BKD)	-	utrotningsprogram

Förflyttning inom EU*

Allmänna krav:

- Förflyttning av vattenlevande djur får **inte äventyra hälsostatusen** på destinationen avseende D-sjukdomar och nya sjukdomar (art. 191 AHL)
- Kommer från registrerade eller godkända anläggningar som inte ligger under några restriktioner pga för djurarten relevanta sjukdomar (art. 191 AHL)
- aktören ska vidta nödvändiga åtgärder för att se till att de **transporteras direkt** från ursprungsplatsen **till den slutliga destinationen** (art. 191 AHL)
- Det är inte tillåtet att **ändra den avsedda användningen!** (art. 193 AHL) – undantag möjligt om inte högre risk genom ändringen – tillstånd krävs!

Aktören på destinationen ska (art. 194 AHL)

- Kontrollera att det finns ett hälsointyg eller en egenförsäkran
- Kontrollera om det finns avvikelser på djuren eller dokumenten
- I fall av en avvikelse isolera de vattenlevande djuren som berörs av avvikelsen tills den behöriga myndigheten på destinationen (Jordbruksverket) har fattat ett beslut om dem.

*gäller även vid förflyttning från Norge eller Schweiz!

Förflyttning inom unionen

Hälsokrav:

- De vattenlevande djuren ska komma från en anläggning eller ett område där det inte förekommer någon **onormal dödlighet vars orsak inte har kunnat fastställas**
- De vattenlevande djuren i sändningen får inte uppvisa några symtom på relevanta förtecknade och nya sjukdomar efter **klinisk inspektion inom 72h före avsändning**
- Det förs **journal på anläggningen** över dödlighet, förflyttningar, hälsa och produktion som ska kontrolleras av den officiella veterinären innan den utfärdar hälsointyget
- **Mottagliga arter för förtecknade B- och C-sjukdomar** som förflyttas till länder/zoner/anläggningar som är fria eller har ett utrotningsprogram behöver komma från länder/zoner/anläggningar som är fria
- **Smittbärande arter för förtecknade sjukdomar** är endast att ses som sådana om de hålls på en anläggning med eller de har kontakt med mottagliga arter

Förflyttning inom unionen

IPN, SVC och BKD

Sjukdomar med nationella åtgärder

- **Mottagliga arter för sjukdomar som vi har nationella åtgärder för** som förflyttas till länder/zoner/anläggningar som är fria eller har ett utrotningsprogram behöver komma från länder/zoner/anläggningar som är fria
- **Om landet/territoriet/zonen/anläggningen inte är fritt/fri:**
  1. avsändande anläggningen har genomgått minst två hälsoinspektioner per år under de senaste två åren,
  2. 30 stycken fiskar per avsändande anläggning har provtagits minst en gång per år för SVC, IPN och BKD,
  3. den senaste provtagningen har gjorts inom en och en halv månad innan införsel till Sverige, och
  4. samtliga provresultat enligt punkterna 2 och 3 har varit negativa
    - Ingående vattnet ska vara fritt från smitta
    - Dokumentation om provtagning/hälsokontroller ska följa med sändningen

- Hälsointygsförlaga AQUA-INTRA-ESTAB som finns i systemet TRACES.NT
- anmälan till mottagande och eventuella passerande medlemsstater via TRACES.NT som görs av den officiella veterinären i avsändarlandet samtidigt som den fyller i hälsointyget elektroniskt
- Hälsointyget ska utfärdas inom 72h före avsändning
- Hälsointyget är giltigt i 10 dagar från dagen för utfärdandet
- **Icke-förtecknade arter/arter som är inte mottagliga** för sjukdomar som Sverige har vidtagit nationella åtgärder för får förflyttas med en **egenförsäkran**
- Förflyttningen ska ändå **anmälas via TRACES** av en officiell veterinär om djuren tas emot på en registrerad vattenbruksanläggning

Införsel från tredjeland

Från länder som är **listade för införsel i bilaga i XXI** i förordning 2021/404 (Avsnitt A: fisk, blötdjur, kräftdjur för alla ändamål utom livsmedel, Avsnitt B: blötdjur och kräftdjur för prydnadsändamål)

Avsändaranläggningen

- ska vara registrerad eller godkänd
- får inte omfattas av nationella restriktioner av djurhälsoskäl eller på grund av onormal dödlighet utan fastställd orsak, inklusive de förtecknade sjukdomar som är av betydelse för arten samt nya sjukdomar (hänvisning till bilaga I i förordning 2020/692, motsvarar dock förteckningen i förordning 2018/1882)
- Ska stå under tillsyn av den behöriga myndigheten i ursprungstredjelandet eller ursprungsterritoriet
- Ska ha ett system för att föra och bevara uppdaterade journaler i minst tre år med uppgifter om bl.a. arter, förflyttningar och dödlighet
- Ska få regelbundna djurhälsobesök av en veterinär

Införsel från tredjeland

Allmänna hälsokrav

- De vattenlevande djuren är inte avsedda att avlivas inom ramen för ett nationellt program för utrotning av sjukdomar, inklusive de förtecknade sjukdomar som är av betydelse för arten samt nya sjukdomar
- De kommer att avsändas direkt från ursprungsanläggningen till unionen.
- De har inte varit i kontakt med vattenlevande djur med lägre hälsostatus
- **Klinisk besiktning inom 72h** före tidpunkten för lastning. Vid besiktningen uppvisade de vattenlevande djuren inga kliniska symtom på överförbara sjukdomar och enligt relevanta journaler på vattenbruksanläggningen fanns inga tecken på problem med sjukdom

Införsel från tredjeland

Specifika hälsokrav

Förtecknade arter

- kommer från ett land/zon/område/anläggning som är fria från **A-sjukdomar**
- Kommer från ett land/zon/område/anläggning som är fria från **B- och C-sjukdomar**
  - Alla djur som förs in från ett annat land eller ett annat territorium, eller en annan zon eller en annan anläggningskrets däri, som har förklarats fritt/fri från samma sjukdom
  - Ingen vaccinering mot sjukdomen i fråga sker

Arter mottagliga för SVC, IPN eller BKD:

- Kommer från ett land/zon/område/anläggning som är fria från relevant sjukdom som mottagarlandet har vidtagit nationella åtgärder för (SVC, IPN, BKD)
- Om ej fria – hälsobesök och provtagning som vid förflyttning inom EU från ett icke-fritt land!

- Djuren ska föras in via en gränskontrollstation (<https://jordbruksverket.se/djur/djurskydd-smittskydd-djurhalsa-och-folkhalsa/gransk kontroll-av-djur-och-djurprodukter>) och kontrolleras av en gränskontrollveterinär vid gränsen
- Föranmälan sker via CHED av den som är ansvarig för sändningen (responsible for the consignment) i systemet TRACES.NT

Hälsointyg

AQUA-ENTRY-ESTAB/RELEASE/OTHER

- Utfärdat av officiell veterinär i tredjelandet inom 72h före lastning efter att
  - Den har gjort kontroll av journalerna
  - Den (eller en person inom vattenhälsan) har gjort en klinisk besiktning av djuren
- Som visade inga kliniska symtom på överförbara sjukdomar och
- enligt relevanta journaler på vattenbruksanläggningen fanns inga tecken på problem med sjukdom
- giltigt i 10 dagar från dagen för utfärdandet
- **Alla vattenlevande djur från tredjeland kräver ett hälsointyg!**

Bilaga – förteckning över lagstiftning (urval)

2016/429 AHL – djurhälsoförordningen

2020/990 – förflyttning vattenlevande djur inom EU

2020/692 – införsel från tredjeland

2020/691 – krav på vattenbruksanläggningar inklusive avgränsade anläggningar

2018/1882 – förteckning över relevanta sjukdomar och mottagliga/smittbärande arter

2021/260 – mottagliga arter och länder med frihetsstatus eller utrotningsprogram inom EU för sjukdomar med nationella åtgärder

2021/620 – frihetsstatus för förtecknade sjukdomar

2021/404 – Förteckning över länder för införsel från tredjeland

2020/2236 – förlagor för hälsointyg för vattenlevande djur

2020/2235 – anvisningar hur hälsointyg ska fyllas i

2017/625 - kontrollförordningen

2019/1715 – IMSOC-förordning med förlagor och anvisningar om ifyllande av ett CHED

JK3 – Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2021:13) om registrering, godkännande, spårbarhet, förflyttning, införsel samt export med avseende på djurhälsa nationell lagstiftning för förflyttning och införsel av icke-förtecknade arter samt kompletterande bestämmelser för sjukdomar med nationella åtgärder